

Воронешки државен универзитет
Русија

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип,
С. Македонија

Воронежский государственный университет
Россия

Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
С. Македонија

Voronezh State University
Russia

Goce Delcev University in Stip,
N. Macedonia

I

Шестая международная научная
конференция

Шеста меѓународна научна
конференција

Sixth International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

18-19 октјабр 2021 / 18-19 октомври 2021 / 18-19 October 2021

Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип,
С. Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
С. Македонија
Goce Delcev University in Stip,
N. Macedonia

Шестая международная научная
конференция

Шеста меѓународна научна
конференција

Sixth International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ СБОРНИК СТАТЕЙ CONFERENCE PROCEEDINGS

18-19 октjабрjа 2021 / 18-19 октомври 2021 / 18-19 October 2021

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

ФИЛКО
FILKO

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

80(062)
821.163.3.09(062)

ЗБОРНИК на трудови [Електронски извор] / Шестата меѓународна научна конференција ФИЛКО филологија, култура, и образование, 18-19 октомври 2021 = Сборник статей / Шестая международная научная конференция ФИЛКО филология, культура и образование, 18-19 октября 2021 = Conference proceedings / Sixth International scientific conference FILKO philology, culture and education, 18-19 October 2021 ; [главен и одговорен уредник Драгана Кузмановска]. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", 2022

Начин на пристапување (URL):
<https://js.ugd.edu.mk/index.php/fe/issue/view/289>. - Текст во ПДФ формат, содржи 295 стр., илустр. - Наслов превземен од екранот. - Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-871-8

а) Филологија -- Собири б) Македонска книжевност -- Компаративни студии -- Собири в) Англиска книжевност -- Компаративни студии -- Собири г) Руска книжевност -- Компаративни студии -- Собири д) Високо образование -- Онлајн-настава -- Ковид -- Собири

COBISS.MK-ID 56582405

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Жана Грачева, Филолошки факултет при ВГУ
Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Весна Коцева, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Коваљов, Филолошки факултет при ВГУ
Ана Витанова Рингачева, Филолошки факултет при УГД
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска (С. Македонија)
Даниела Коцева (С. Македонија)
Светлана Јакимовска (С. Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (С. Македонија)
Ана Витанова Рингачева (С. Македонија)
Силвана Симоска (С. Македонија)
Татјана Стојановска Иванова (С. Македонија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Софија Заболотнаја (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Јулиа Дончева (Бугарија)
Мадлен Данова (Бугарија)
Билјана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (Босна и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Михал Ванке (Полска)
Мајкл Рокланд (САД)
Даниела Костадиновиќ (Србија)
Милутин Ѓуричковиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Тамара Валчик-Булик (Србија)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Нецати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Ерол Чал'шкан (Турција)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)

Технички секретар

Ирина Аржанова
Наташа Сарафова

Главен и одговорен уредник

Драгана Кузмановска

Јазично уредување

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Биљана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техничко уредување

Кире Зафиров

Адреса на организацискиот комитет:

Воронешки државен универзитет
Филолошки факултет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com

Веб-страница: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

Година на издавање и печатење - 2022

Место на издавање - Штип

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Жанна Грачева, Филологический факультет при ВГУ
Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Татьяна А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Весна Коцева, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Ана Витанова-Рингачева, Филологический факультет при УГД
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Драгана Кузмановска (С. Македония)
Даниела Коцева (С. Македония)
Светлана Якимовска (С. Македония)
Ева Гёргиевска (С. Македония)
Ана Витанова-Рингачева (С. Македония)
Силвана Симоска (С. Македония)
Татьяна Стояновска-Иванова (С. Македония)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Софья Заболотная (Россия)
Татьяна А. Тернова (Россия)
Татяна Атанасоска (Австрия)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Мадлен Данова (Болгария)
Юлиа Дончева (Болгария)
Биляна Марич (Босния и Херцеговина)
Душко Певуля (Босния и Херцеговина)
Вольф Ошлис (Германия)
Волфганг Моч (Германия)
Габриелла Б. Клейн (Италия)
Михал Ванке (Польша)
Майкл Рокланд (США)
Даниела Костадинович (Сербия)
Милутин Джуричкович (Сербия)
Селена Станкович (Сербия)
Тамара Валчич-Булич (Сербия)
Ахмед Гюншен (Турция)
Неджати Демир (Турция)
Шерифе Сехер Эрол Чал'шкан (Турция)
Карин Рукэ-Брутэн (Франция)
Танван Тонтат (Франция)

Ученый секретарь

Ирина Аржанова
Наташа Сарафова

Главный редактор

Драгана Кузмановска

Языковая редакция

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонский язык)
Марьяна Розенфельд (русский язык)
Бильяна Иванова (английский язык)
Снежана Кирова (английский язык)
Татьяна Уланска (английский язык)

Техническое редактирование

Кире Зафиров

Адрес организационного комитета

Воронежский государственный университет
Филологический факультет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Россия

Университет им. Гоце Делчева – Штип

Филологический факультет
ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. С. Македония

Э-почта: filko.conference@gmail.com

Веб-сайт: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/fe>

Год издания и печати - 2022

Место публикации - Штип

EDITORIAL STAFF

Zhanna Gracheva, Faculty of Philology, VGU
Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Vesna Koceva, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Ana Vitanova Ringacheva, Faculty of Philology, UGD
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Dragana Kuzmanovska (N. Macedonia)
Daniela Koceva (N. Macedonia)
Svetlana Jakimovska (N. Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Ana Vitanova Ringacheva (N. Macedonia)
Silvana Simoska (N. Macedonia)
Tatjana Stojanovska-Ivanova (N. Macedonia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Sofya Zabolotnaya (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Tatjana Atanasoska (Austria)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)
Madlen Doncheva (Bulgaria)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Wolf Ochlies (Germany)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Michal Wanke (Poland)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Milutin Djurichkovic (Serbia)
Selena Stankovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Necati Demir (Turkey)
Şerife Seher Erol Çalışkan (Turkey)
Michael Rockland (USA)

Conference secretary

Irina Arzhanova
Natasha Sarafova

Editor in Chief

Dragana Kuzmanovska

Language editor

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)
Maryana Rozenfeld (Russian)
Biljana Ivanova (English)
Snezana Kirova (English)
Tatjana Ulanska (English)

Technical editing

Kire Zafirov

Address of the Organizational Committee

Voronezh State University

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

Goce Delcev University - Stip

Faulty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

Year of publication - 2022

Place of publication - Stip

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Adili Bujar, Petrovska Sonja and Xhambazi Gzim - GENDER AND LEVEL OF TEACHERS' KNOWLEDGE ON KEY FEATURES OF INTERCULTURAL EDUCATION.....	13
2. Ćeklić Nina S. - CONCEPTUAL POSITION AS A COMPOSITION PRINCIPLE IN REMNANTS OF THE WORLD BY IGOR MAROJEVIĆ.....	23
3. Gjorgjeva Ivana, Jankova Alagjovska Natka - ANGELA CARTER'S BLOODY CHAMBER IN RELATION TO THE SECOND WAVE FEMINISM	31
4. Пиев Крсте, Поп Зариева Наталија, Крстева Марија, Донеv Драган - THE NOTION OF BANISHMENT IN SHAKESPEARE'S PLAYS	39
5. Ivanova Biljana, Kuzmanovska Dragana, Kirova Snezana - FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION IN SCHOOLS.....	45
6. Јованова-Митковска Снежана- КВАЛИТАТИВНАТА МЕТОДОЛОГИЈА И НЕЈЗИНАТА ПРИМЕНА ВО ОПШТЕСТВЕНИТЕ И ХУМАНИСТИЧКИТЕ НАУКИ	49
7. Крстев Марија, Донеv Драган, Поп Зариева Наталија, Илиев Крсте HEMINGWAY IN HEMINGWAY'S GIRL.....	59
8. Kujundžić Maja, Ćeklić Nina - SOCILINGUISTIC USE OF THE PASSIVE IN TWO 19TH CENTURY BRITISH NOVELS.....	65
9. Vangelov Nikola - INTERCULTURAL CHARACTERISTICS OF DIGITAL MARKETING	75
10. Антониевски Горан, Асани Агим - КАРАКТЕРИСТИКИ НА ГАСТРОНОМИЈАТА ВО ПОЛОШКИОТ РЕГИОН.....	83
11. Аржанова Ирина- СУЩНОСТЪ ЧЕЛОВЕКА И ИДЕАЛЫ ЖИЗНИ У СЛАВЯН.....	91
12. Арязмова Ольга Витальевна - ЛИТЕРАТУРНЫЙ ТРАВЕЛОГ В ЛИНГВОКУЛЬТУРНОМ ИЗМЕРЕНИИ (на материале «Африканской книги» А. М. Стесина).....	99
13. Bangoji Salija -TEACHER COMPETENCIES FOR THE KNOWLEDGE SOCIETY	105
14. Василевская Анастасия - РАБОТА С ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ДЕТАЛЬЮ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ.....	113
15. Витанова-Рингачева Ана, Мицева Сузана ЈУРУЦИТЕ – МАКЕДОНСКИТЕ АМИШИ.....	117
16. Гальцова Дарья - СИНОНИМИЧЕСКИЕ СООТВЕТСТВИЯ В НАИМЕНОВАНИЯХ ОБРАГОВ (НА МАТЕРИАЛЕ ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРОВ)	123
17. Гладышева Светлана - КНИГОИЗДАТЕЛЬСТВО «СЛОВО» В СОЦИОКУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ РУССКОГО ЗАРУБЕЖЬЯ.....	129
18. Голаков Костадин, Методијески Дејан - КАРАКТЕРИСТИКИ НА РУСКАТА ГАСТРОНОМИЈА.....	135
19. Грачева Жанна, Ганделидзе Диана - ЯЗЫКОВАЯ МОДА В РОССИИ НАЧАЛА XXI ВЕКА.....	143

20. Гркова-Беадер Марија - ПРАВОПИСОТ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ	155
21. Денкова Јованка - БЕГСТВО ВО/ОД ВИРТУЕЛНАТА РЕАЛНОСТ НА СОНИШТАТА	165
22. Ђуричковиќ Милутин - РУСКА ДРАМА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ НА СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	175
23. Донев Драган, Поп Зариева Наталија, Костова Кристина, Илиев Крсте ИГИТАЛНИТЕ НОМАДИ КАКО КУЛТУРОЛОШКИ ФЕНОМЕН ВО СОВРЕМЕНОТО ОПШТЕСТВО.....	185
24. Иљина Татјана, Моу Шужань - ОСОБЕННОСТИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В РОССИИ И КИТАЕ.....	191
25. Иванов Стефан, Мартиновска Банде Цвета, Ивановска Билјана ОБРАБОТКА НА ПРИРОДЕН ЈАЗИК СО ТЕХНИКИ НА МАШИНСКО УЧЕЊЕ	197
26. Ивановска Билјана, Џафери Гзим - ГОВОРНИТЕ ЧИНОВИ И НИВНАТА ПОВРЗАНОСТ СО УЧТИВОСТА ВО ВРЕМЕ НА КОРОНА КРИЗАТА	203
27. Карначук Ирина - КЛАССИЧЕСКАЯ ЛИТЕРАТУРА КАК СПОСОБ СОХРАНЕНИЯ НРАВСТВЕННОСТИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ	209
28. Ковилоски Славчо - ЗА ПОСТОЕЊЕТО НА МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНА КРИТИКА ВО XIX ВЕК.....	213
29. Косяков Сергей - ИСТОРИЯ ПОПЕЧИТЕЛЬСТВА О СЛЕПЫХ И БИБЛИОТЕЧНОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ НЕЗРЯЧИХ В ВОРОНЕЖСКОЙ ОБЛАСТИ	221
30. Котев Иван - ПРАВДАТА И НЕПРАВДАТА ВО ФОЛКЛОРОТ (Во македонските народни песни, приказни и кратките жанри)	227
31. Мелкадзе Нанули - ЗАСТОЛЪЕ КАК ФРАГМЕНТ ГРУЗИНСКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЫ МИРА	237
32. Младеновска-Ристовска Катерина - КУЛТОТ НА ВОДАТА ВО РЕЛИГИЈАТА НА АНТИЧКИТЕ МАКЕДОНЦИ.....	245
33. Нагина Ксения - ОБ УЧЕБНЫХ ПОСОБИЯХ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ: ПРОБЛЕМЫ ИЗУЧЕНИЯ ТВОРЧЕСТВА Л. ТОЛСТОГО	253
34. Негриевска Надица - СИНТАКСИЧКИ ФУНКЦИИ НА ПРОСТИТЕ ПРЕДЛОЗИ ВО ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК И НИВНИТЕ МОЖНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	261
35. Пигунова Ксения - СПОСОБЫ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОСТРАНСТВЕННО-ВРЕМЕННОЙ КАРТИНЫ МИРА В РОМАНЕ ЕВГЕНИЯ ВОДОЛАЗКИНА «ЛАВР».....	271
36. Попов Сергей - ДИАЛЕКТНАЯ ГЕОГРАФИЧЕСКАЯ ЛЕКСИКА В РЕГИОНАЛЬНОЙ ТОПОНИМИИ РОССИИ	279
37. Рогич Петја -БУГАРСКИОТ, МАКЕДОНСКИОТ И СРПСКИОТ ЈАЗИК – СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКИ.....	283
38. Сарафова Наташа - РАДИКАЛНООСЛОБОДИТЕЛНИОТ ФЕМИНИЗАМ ВО ДЕЛАТА НА АНГЕЛА КАРТЕР	291
39. Саздова Викторија, Ивановска Билјана - ЈАЗИЧНИТЕ ЕДИНИЦИ СО ПОЗИТИВЕН ЕМОЦИОНАЛЕН ПРИЗНАК ВО ЈАЗИЧНИОТ ПАР ГЕРМАНСКИ-МАКЕДОНСКИ	299

40. Стојановска-Стефанова Анета, Рунчева-Тасев Христина, Магдинчева Шопова Марија - КОМУНИКАЦИСКИ ПРЕДИЗВИЦИ ВО МУЛТИКУЛТУРНИТЕ ОПШТЕСТВА.....	307
41. Тасевска Марица - ОНЛАЈН НАСТАВАТА ПО ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК ВО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЈА. ИСКУСТВА И ПРЕДИЗВИЦИ.....	315
42. Тернова Татјана, Фролова Анна - РЕПРЕЗЕНТАЦИЈА ПАМЈАТИ В ПОЕЗИИ ОКСАНЫ ВАСЈАКИНОЙ	321
43. Ткаченко Дмитрий - ИНКЛУЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В РОССИИ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОГО ОПЫТА	327
44. Ткаченко Татјана - ОПЫТ ОБРАЩЕНИЯ К СЛАВЯНСКИМ ЯЗЫКАМ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ В СПОРТИВНОМ ВУЗЕ	333
45. Тодорова Марија, Уланска Татјана - ПЕРЦЕПЦИЈАТА НА СТУДЕНТИТЕ ЗА ОНЛАЈН НАСТАВАТА ПО ШПАНСКИ И АНГЛИСКИ ЈАЗИК ВО УСЛОВИ НА ПАНДЕМИЈА	339
46. Урумова-Марковска Славица - ТЕХНОЛОГИЈАТА ВО ОБРАЗОВАНИЕТО КАКО ПРЕДИЗВИК ЗА ЗДРАВ ДЕТСКИ РАЗВОЈ	347
47. Цацков Оливер - МОРАВСКАТА МИСИЈА НА КИРИЛ И МЕТОДИЈА ЗНАЧАЕН ФАКТОР ЗА СЛОВЕНСКАТА ПИСМЕНОСТ.....	355
48. Шутаров Васко - СПЕЦИФИКИ НА МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА	363

UDK: 811.163.2'26
UDK: 811.163.3'26
UDK: 811.163.41'26

БУГАРСКИОТ, МАКЕДОНСКИОТ И СРПСКИОТ ЈАЗИК – СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКИ

Петја Рогич

д-р, Карл-Франценс Универзитет – Грац,
petya.rogic@uni-graz.at

Апстракт

Во својот прв дел, оваа статија ги разгледува некои од специфичните особености на светските јазици и нивната класификација. Главниот акцент е ставен на споредбата на литературните норми на бугарскиот, македонскиот и српскиот јазик, и особено на нивното изготвување, утврдување и пропишување. Претставени се некои општи аспекти, но исто така се посветува внимание и на голем број специфични моменти.

Клучни зборови: *сличности, разлики, бугарски, македонски, српски*

BULGARIAN, MACEDONIAN AND SERBIAN – SIMILARITIES AND DIFFERENCES

Petya Rogic

PhD, University of Graz – Graz,
petya.rogic@uni-graz.at

Abstract

This article opens with a brief review of some of the distinguishing features of the world languages and their classification. It closely focuses on the comparison of the standard varieties of Bulgarian, Macedonian and Serbian, and especially on how these standards are drawn up, laid down and prescribed. Some general aspects are presented, but attention is also devoted to a large number of specific points.

Keywords: *similarities, differences, Bulgarian, Macedonian, Serbian*

Постојат различни податоци за бројот на човечки јазици. Тешко и речиси невозможно е да се даде точен и недвосмислен одговор на прашањето колку јазици се зборуваат на планетата. Причината за неможност да се даде точна бројка, од една страна, е релативноста на термините јазик и дијалект и недостатокот на јасна граница меѓу нив, а од друга – изумирањето на еден јазик или појава на нов, и фактот дека класифицирањето на јазиците не се врши врз основа на општо прифатените критериуми. Во основа, резултатите варираат помеѓу 4.000 и 7.000. Студијата на УНЕСКО од 1997 година покажува дека во светот се говорат 10.000 јазици, од кои 2.000 имаат и пишана форма (Earth_Languages-www), додека според веб-страницата <http://www.ethnologue.com> во моментот има точно 7.139 живи јазици. Со толку голем и неодреден број јазици, научниците имаат за цел да ги класифицираат и систематизираат според

одредени критериуми со цел подобро да ги проучат и да ги откријат врските меѓу нив.

Сродноста помеѓу бугарскиот, македонскиот и српскиот е очигледна и за луѓето кои не се занимаваат со лингвистика. Тие припаѓаат на јужнословенската група од индоевропско јазично семејство. Во ренесансата се формираат бугарски, како и српско-хрватски, поделени денес на босански, хрватски, српски и црногорски јазици (подолу означени како В/К/С¹). Ова се случува паралелно со изградбата на претставата за нација и стремежот за формирање сопствени државни организации. Процесот на создавање и афирмирање на овие книжевни норми тогаш се одвиваше речиси насекаде во услови на туѓо национално угнетување и немањето на сопствена држава. Во својата статија СЛОВЕНСКИТЕ ПРОЦЕСИ ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈА НА ВРЕМЕНСКАТА ОСКА, Сузана Тополинска (Тополинска 2000: 27) зборува за два вида стандардизација на јазик: „а) спонтана, предизвикана од потребите на постојаната држава и државната моќ (во латинскиот круг и од потребите на црквата) – за ова сведочат чешкиот, полскиот и рускиот пример, иако последниот – поради самата локација во тоа време - покажува и некои особености од типот б); б) свесно контролирани и поврзани со други форми на борба за културна и политичка автономија – тука спаѓаат сите други словенечки стандарди“.

Сл. 1: Распространетост на бугарски, македонски и В/К/С
(Извор: Slawische_Sprachen-www)

Формирањето на македонската книжевна норма се случи по одлука донесена на 2 август 1944 година во манастирот Прохор Пчински од т.н. Антифашистичко собрание на народното ослободување на Македонија (АСНОМ). Беше свикана јазична комисија, на која и беше доверена изработка и стандардизација на македонската норма, составување азбука и правопис.

¹ Ние ја прифаќаме оваа кратенка како најобјективна и најнеутрална можна, што ги означува денешните три независно постојни јазици – босански (исто така нарекуван од некои автори бошњачки), хрватски и српски, и, се разбира, не го исклучува црногорскиот. Постојат и други кратенки за истите јазици, на пример: BCS, SBC, SCV итн. Војните на крајот на минатиот век доведоа до распаѓање на Југославија, и на тој начин во новосоздадените држави беа усвоени одделни национални имиња на официјалните јазици. Името на „босанскиот“ јазик (официјално потекло од името „Босна“), кое се смета за официјално за трите нации што живеат во Босна и Херцеговина, останува контроверзно за Србите и Хрватите. Името „бошњачки“ е поврзано со името „Бошњаци“, што се користи за да се означи муслиманското население во оваа област.

Како врховна законодавна и извршна институција, АСНОМ одлучи дека „во македонската држава, службен јазик е македонскиот јазик“ (Андонов-Полански 1981). Овој процес беше завршен во 1945 година.

Авторите на книгата СЪЧИНЯВАЊЕТО НА ТАКА НАРЕЧЕНИЈА МАКЕДОНСКИ ЕЗИК Иван Кочев, Иван Александров и Ото Кронштајнер (Otto Kronsteiner) се со следново мислење:

Появата на т.нар. „македонски книжовен език“ е уникално явление во европската лингвистична действителност од средата на XX век, нјамашо ништо общо со нормалното възникване и развитие на естествените езици на континента. За разлика од тях „македонскиот јазик“ е сътворен изкуствено од група хора: 1) на определена неотдавнашна дата, 2) на определено място, и 3) со определен декрет (Составувањето на македонскиот јазик-www).

Како одговор на ова мислење, македонскиот автор Атанас Вангелов во својата статија ЈАЗИК, ЕТНОС, НАЦИЈА го пишува следново:

Појавата на македонскиот лит. јазик е најнова и најмлада во семејството словенски јазици. Таа е конституента на македонската нација, која, по ист начин ја конструира својата историја или колективна меморија како и големите народи на Европа, или големите на Балканот. Ако тоа важи за сите, како би можели да не важи за Македонците кои се нарекуваат вештачка нација со вештачки јазик создаден „на определено место, во определено време и со декрет“. Како да е можна, на пример, конструкција на норма на неопределено место, во неопределено време и без декрет (политичка волја). Онака, како што во таа конструкција една, релативно чиста јазичка структура се издига на рамниште на општ, доминантен и задолжителен (службен) јазик [...] (Вангелов 2000: 88).

Авторот понатаму посочува дека „софиската учена и популарна лингвистика“ отворено го нападна македонскиот јазик и го негираше постоењето на македонската нација. Тој исто така вели дека:

Обично се вели дека зад секој јазички национализам стојат политички аспирации. [...] Можат да се наведат безброј примери за тоа од редот на македонско-бугарските политички и културни односи. Бугарската култура и нација фронтално ја негира македонската нација и култура, а во таа негација посебно место зазема јазикот како тема (Вангелов 2000: 87).

Како одговор на оваа позиција, неопходно е да се потсетиме на еден факт што не е често споменуван од македонска страна. На крајот на 1991 година, четири републики на поранешна Југославија (Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина и Македонија) прогласија независност. На 15 јануари 1992 година, Бугарија официјално ги призна, со што стана првата земја што го почитува правото на самоопределување на народите од овие републики и особено на Македонците. Од друга страна, политичкиот чин на признавање на Македонија од страна на Бугарија и признавање на македонскиот како независен јазик, т.е. лингвистичкото мислење за ова прашање се две различни нешта. Официјалната позиција на Институтот за бугарски јазик при Бугарската академија на науките е на мислење дека македонскиот јазик не е независен јазик и дека е дел од трите писмени-регионални норми на бугарскиот јазик заедно со банатската пишана норма.

Прашањето дали македонскиот постои одделно од бугарскиот, или дали се работи за две варијанти на еден ист јазик, што често се поставува, е премногу

деликатно и, за жал, се уште е нерешено. Треба да се напомене дека овој случај има две страни: од една страна, тоа е политичко прашање поврзано со официјалното признавање на нормата на македонскиот јазик, а од друга – тоа е јазично прашање кое мора да изнесе неоспорни аргументи за да даде недвосмислен одговор на прашањето дали навистина се работи за два различни јазици. Сепак, формулирањето на таква цел излегува дека е многу полесно отколку неговата практична и непристрасна имплементација. Бугарските лингвисти се речиси едногласни во нивното мислење дека ова не е посебен јазик. Составувачите на ГРАМАТИКА НА СЪВРЕМЕННИЯ БЪЛГАРСКИ КНИЖОВЕН ЕЗИК, објавена од Бугарската академија на науките, го посочуваат следново:

Писмено-регионалната форма во Македонија възниква по силата на политически декрет (приет во манастира „Прохор Пчински“ на 2 август 1944 г.). [...] По своја характер тя е писмено регионална форма на българският език, защото се изгражда на основата на български говори (Тилков и др.1993).

Спротивно на ова гледиште е ставот изразен од македонска страна, имено дека иако македонскиот јазик постои како политички факт од 1945 година, тој сепак има „долга и богата пишана традиција, почнувајќи од податокот дека како основа на најстариот словенски литературен јазик е земен јужномакедонскиот говор“ (Минова-Гуркова/Ристовски 1998), како и фактот дека е изграден на национална основа и независно постои различно од бугарскиот јазик.

Сродството меѓу бугарскиот и македонскиот јазик е неспорно, бидејќи тие имаат голем број заеднички карактеристики. Една од карактеристиките што ги разликува од другите словенски јазици е недостатокот на флексија на падежи, што доведува до нивно преминување од синтетички на аналитички јазици. Меѓутоа, во одредени случаи, може да се најдат остатоци од стари падежни форми (на пр. форми за вокатив и датив). Друга типична карактеристика за нив е постпозитивниот определен член и удвоениот предмет.

Исто така, споменатите јазици се карактеризираат со недостаток на инфинитив и супин, заменети со *да*-конструкции, како и со богат и високо развиен глаголски систем, карактеризиран со присуство на форми за незасведоченост и прекажаност.

Карактеристична особност на бугарскиот и македонскиот е формирањето на компаратив и суперлатив на придавките и прилозите (дури и кај некои именки или глаголски форми, па дури и кај предлози) на аналитички начин со помош на честички се **по-** и **най-/по-** и **нај-**, напр.: **bg** – *добър, по-добър, най-добър*; **mk** – *добар, подобар, најдобар*. Постои разлика само во начинот на правопис – на бугарски, степенуваните форми се пишуваат со цртичка, а на македонски слеано.

Старите ерови гласови, *ј* и *носовките* имаат различен развој во бугарската и во македонската книжевна норма. На пример на местото на старата ерова самогласка во зборот *дъжд* на македонски се појавува **о**, што е карактеристична појава и за некои бугарски дијалекти (како што се оние во Смолјан, Дупница, Кустендил, Благоевград и др.). Носовките – задната (тврдата) носовка **ж** (**џ**) и предната (меката) носова гласна **џ** (**џ**) го загубиле својот назален звук во бугарскиот јазик и преминале од назални во орални самогласки. Во литературниот бугарски јазик, задната носна самогласка преминала во ерова самогласка (т.н. вторичен ер), кој го задржал својот еров призвук (*ръка, мъж*). Во

македонскиот, како и во некои бугарски дијалекти, секундарниот ер се изговара **а** (*рака, маж*). Во некои лексеми, сепак, оваа назална самогласка за еквивалент го има **у**, како во зборот *суд* во македонскиот јазик. Јатовата самогласка **Ѣ** (**ѣ**) во македонски за еквивалент го има **е** (*леб*), додека на бугарскиот јазик добивала различни еквиваленти (**а** с мекост на претходната согласка или **е**, напр.: *хляб* – *хлебар*), формирајќи т.н граница на јатот.

Различен е и развојот на прасловенските *tj и *dj. Во бугарскиот јазик наместо *tj и *dj се појавуваат комбинациите **шт** и **жд**, а во македонски се среќаваат **ќ** и **ѓ** (**bg** – *свец*, **mk** – *свеќа*), што, сепак, не го исклучува појавувањето на **шт** и **жд** во определени македонски лексеми.

Системите за акцент, исто така, имаат специфични карактеристики. Македонскиот јазик има т.н фиксен акцент, кој има одредено место во зборот и кој, како по правило, паѓа на третиот слог од десно кон лево во повеќесложни зборови (или, на пример, во вториот слог со двосложни зборови). Во бугарскиот јазик акцентот е слободен, нефиксиран, мобилен. Може да биде на почетокот, во средината или на крајот на зборот и може да се премести во различни форми на ист збор, на пр. *град*, но *градовѐ*. Не постојат правила за акцентот што му даваат одредено место во зборот.

Постојат неколку различни пишани знаци во азбуката, на пример, нема графема во македонската азбука за **й, ш, њ, њ, ю, я**, а бугарскиот ги нема буквите **ѓ, s, j, љ, њ, ќ, ц**, но и едните и другите ги наоѓаат своите звучни еквиваленти, иако писмено различни (*помощник* – *помошник*, *љубов* – *љубов*).

Разгледувањето на нормите на бугарскиот и македонскиот јазик е проблематично прашање што допрва треба да се реши, како јазично, така и политички. Нивната екстремна блискост не исклучува постоење на одредени разлики. За да се разјасни ова прашање, потребно е нивните карактеристики да бидат разгледани и интерпретирани доста научно и објективно и, ако е можно, без интервенција на политички мотиви и аргументи. Како заклучок, ќе го цитираме Фердинанд де Сосир (Ferdinand de Saussure), кој вели дека „лингвистиката има за единствен и истински објект езика, разглеждан в себе си и за себе си“ (Сосир 1992: 263).

Српскиот јазик, кој е дел од западната група јужнословенски јазици, како независен јазик, повторно беше воспоставен во 1991 година по распадот на поранешна Југославија, кога се формираа и официјалните јазици на земјите во развој – Босна и Херцеговина и Хрватска, како и Црна Гора подоцна. До 1991 година, постоеше како српско-хрватски или хрватско-српски, формирајќи континуитет на дијалекти што ги вклучува дијалектите Кајкавија, Чакавија и Штокавија. Како такв, го користат Србите, Црногорците, Хрватите и босанските муслимани.

Во 1850 година е склучен т.н. Виенски книжевен договор (Веќки književni dogovor/Бечки књижевни договор), што го означи почетокот на процесот на обединување на српскиот и хрватскиот јазик врз основа на штакавските источно-херцеговски дијалекти со јекавски изговор. Целта е да се создаде заеднички стандардизиран јазик за сите западни јужнословени. Неговото постоење траело до распаѓањето на Кралството Југославија (1941). Потоа српскиот и хрватскиот јазик повторно продолжуваат да се развиваат, но како одделни јазици. Нивната независност беше задржана по завршувањето на Втората светска војна до 10

декември 1954 година, кога беше потпишан Договорот од Нови Сад што повторно го означува почетокот на заеднички јазик за Србите, Хрватите и Црногорците, кој прифаќа еднаква употреба на кирилица и латиница и го регулира изговорот на екавскиот и јекавскиот како еднаков.

По распадот на Југославија во 1991 година, српскиот јазик започна да постои и да се развива самостојно. Денес, повеќето Срби го користат изговорот екавски, додека јекавскиот е широко распространет во југозападна Србија, Црна Гора и Република Српска.

За разлика од македонскиот и бугарскиот, каде што нема падежи, српскиот го задржа својот систем на падежи. Ги има следните седум случаи: номинативен, генитив, датив, акузативен, вокативен, локативен и инструментал. Во српскиот јазик нема категорија определеност. Интересно е да се спомене дека покрај еднина и множина, делумно е зачуван и двоен број.

Мора да посветиме посебно внимание на една од најкарактеристичните особености на српскиот јазик – сложеност на акцент. Акцентот во српскиот јазик е музички, слободен и мелодичен, може да се појави на различни места дури и во ист збор. Ова, се разбира, доведува до промена на значењето. Потешкотија предизвикува целата комбинација на висина, јачина и времетраење на тонот, како и фактот дека во српскиот акцентен систем има четири акценти, кои пак можат да се променат на музички и мелодичен начин, подигање или спуштање на тон. Тие имаат стара прасловенска основа и се разликуваат и по должина (долг и краток) и по интонација – растечки и опаѓачки. Исто така постои и т.н. должина што се појавува само по нагласен слог. На овој начин се формира српскиот акцент систем, составен од пет елементи: долг опаѓачки, долг растечки, краток опаѓачки и краток растечки акцент и должина. Меѓутоа, во овој комплексен систем за акцент, постојат некои правила што го одредуваат местото и видот на акцентот.

Инфинитивот како почетна форма на глаголот е зачуван во српскиот јазик и се јавува со следниве два завршетоци: **-ти**, **-ti/-ći**, **-ћи**. Големата назална самогласка поминала во **у** (*муж, рука/muž, ruka*), а малата – во **е**. Интересен е и развојот на јатовата самогласка (**ѣ**), ко која по нејзиното исчезнување во 12 век добила различни форми во различните словенски јазици. Исто како што во бугарскиот јазик различните еквиваленти на јатото како самогласката ја формираат јатовата граница, така и во В/К/С тие ги разликуваат дијалектите екавски, икавски и јекавски (**ѣ** > **е** – екавски: *deme, leno, mesto/dete, lepo, mesto*; **ѣ** > **и** – икавски: *dime, lino, mesto/dite, lipo, misto*; **ѣ** > **je/iје** (**je/ије**) – јекавски: *diјете, лијено, мјесто/dijete, liјero, mјesto*).

Од сето досега кажано, јасно е дека станува збор за сродни јазици, концепт главно за компаративна лингвистика, без кој би било невозможно да се состави каква било генеалогска класификација, да се реконструира прото-јазик или да се спроведе истражување во историјата на јазикот. Познат факт е дека постојат такви групи јазици, меѓу кои сродството е од голема практична важност. Во овие случаи, знаењето на еден јазик му овозможува на говорникот целосно или делумно да разбере друг јазик од групата или барем помага да се олесни учењето.

Сергеј Е. Јахонтов е на мислење дека лингвистиката (особено социолингвистиката) има потреба од своја скала и прецизно дефинирани

критериуми со кои може да ги измери сличностите и разликите меѓу јазиците (Jachontov-www). Моделот што тој го предлага е од практично значење и за говорителите на соодветниот јазик и за лингвистите и истражувачите. Се состои од следниве пет нивоа:

1. Носителите на различни идиоми слободно комуницираат едни со други.
2. Носителите на различни идиоми комуницираат едни со други без голема тешкотија, иако може да има изолирани случаи на недоразбирање.
3. Носителите на различни идиоми не можат слободно да комуницираат.
4. Разбирањето помеѓу носителите на различни идиоми е невозможно.
5. Сродноста помеѓу два јазика може да се открие само од специјалисти.

Врз основа на оваа класификација, би можеле да кажеме дека бугарскиот и македонскиот спаѓаат во второто ниво, според кое говорниците на овие јазици можат да комуницираат едни со други, и покрај поединечните случаи на недоразбирање. Јахонтов тврди дека возраста на овие разлики е околу 500 години, истакнувајќи дека во некои случаи, под специфични околности, овие разлики може да се појават многу побрзо. Природата на односите меѓу бугарскиот и српскиот, како и помеѓу македонскиот и српскиот, спаѓа во третата група, каде што носителите на различни идиоми не можат слободно да комуницираат. Сепак, тие можат да научат да се разбираат без учебници и преведувачи, бидејќи има многу слични или идентични зборови и фрази. Јахонтов забележува дека возраста на овие разлики е од 1.000 до 1.500 години.

Библиографија

1. Андонов-Полански 1981: Андонов-Полјански, Христо. *Документи за борбата на македонскиот народ за самостојност и за национална држава*. Том 2. Скопје: Универзитет „Кирил и Методиј“, Факултет за филозофско-историски науки.
2. Вангелов 2000: Вангелов, Атанас. Јазик, етнос, нација. В: *Процесот на стандардизацијата на македонскиот јазик во споредба со другите словенски и балкански јазици*. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, с. 73–91.
3. Минова-Гуркова/Ристовски 1998: Минова-Гуркова, Лилјана; Ристовски, Блаже. Македонскиот јазик до 1945 година. В: *Македонски јазик*. Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej.
4. Сосир 1992: Фердинанд дьо Сосюр. *Курс по општа лингвистика*. Софија: Наука и искусство.
5. Тилков и др.1993: Тилков, Димитър и др. *Граматика на съвременния български книжовен език. Том I*. Софија: Българската академия на науките.
6. Тополинска 2000: Тополинска, Зузана. Словенски стандардизациони процеси на временска оска. В: *Процесот на стандардизацијата на македонскиот јазик во споредба со другите словенски и балкански јазици*. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, с. 21–29.

Извори

1. Earth_Languages-www: <http://umitdergisi.com/2010/02/ezitsite-na-zemyata-i-zaemaneto-na-dumi/>. Статус: 8.11.2013.

2. Jachontov-www: Яхонтов, С. Е. Оценка степени близости родственных языков. В: С. Е. Яхонтов. Теоретические основы классификации языков мира. – М., 1980. – С. 148–157. В: <http://www.philology.ru/linguistics1/yakhontov-80.htm>. Статус: 13.11.2013.
3. Slawische_Sprachen-www: http://de.wikipedia.org/wiki/Slawische_Sprachen. Статус: 10.1.2013.
4. Составувањето на македонскиот јазик-www: http://www.promacedonia.org/ik/ik_index.html. Статус: 12.12.2017.